

GINTAUTAS VYŠNIAUSKAS

Klaipėdos universitetas, Lietuva
Klaipėda University, Lithuania

JONAS SOLSBERIETIS. NAUJA BIOGRAFIJOS VERSIJA

John of Salisbury. A New Biography

SUMMARY

This article presents a biography that presents a new version of the 12th century churchman, politician, humanist and educator, John of Salisbury. In contrast to dry academic biographies, this one is based mainly on the primary sources, that is, on the works of John himself. In order not only to indicate historical facts but also to show his mentality, temperament and character, it intentionally uses long quotations from his writings. These quotations do deliver to the readers' attention not only the trite academic facts but also some interesting trifles which enriches the picture of that remote epoch and exposes the idiosyncrasy of the author, for instance, his common sense and skeptical attitude towards all kinds of divinations and mysticism.

SANTRAUKA

Straipsnyje pateikiama nauja XII a. katalikų bažnyčios veikėjo, politiko, humanisto ir pedagogo Jono Solsberiečio biografijos versija. Priešingai nei sausos akademinės biografijos, ši versija labiausiai remiasi pirminiais šaltiniais, t. y. paties Jono veikalais. Siekiama ne tik pateikti istorinius faktus, bet ir parodyti autoriaus mąstyseną, temperamentą bei charakterį, todėl apgalvotai naudojamos ilgos jo raštų citatos. Skaitytojų dėmesiui šiomis citatomis pateikiami ne tik nuvalkioti akademiniai faktai, bet ir įdomios, tolimos epochos paveikslą praturtinančios ir specifinius autoriaus būdą atskleidžiančios smulkmenos, pavyzdžiui, jo klišovimas sveiku protu ir skeptiškas požiūris į įvairius pranašavimus ir mistiką.

1. ĮVADAS

Apie iškilų XII a. mąstytoją Joną Solsberietį (lot. Johannes Saresberiensis) lietuvių kalba pasakoja pirmasis lietuviškas filosofijos istorijos vadovėlis *Filosofi-*

RAKTAŽODŽIAI: Jonas Solsberietis, filosofija, istorija, politika, Tomas Beketas, Henrikas II.

KEY WORDS: John of Salisbury, philosophy, history, politics, Thomas Becket, Henry II.

jos istorijos bruožai (1926: 155–156), *Filosofijos istorijos chrestomatija* (1980: 378), *Filosofijos istorija* (2001: 274), *Ankstyvoji scholastika: ugdymo filosofijos metmenys* (2010: 231–251). Pirmieji trys glaustai pateikia nė puslapio neapimančius Solsberiečio biografinius duomenis. Ketvirtas jam skiria dvidešimt puslapių, kurių pirmuose devyniuose pasakojama jo biografija, o kituose nušviečiami du garsiausi jo veikalai – *Polikratikas* ir *Metalogika*.

Pradėdamas publikuoti pirmosios *Polikratiko* knygos vertimą, kaip jau publikuotų biografijų papildymą, noriu pateikti savą, pirminiais šaltiniais paremtą trumpą Jono Solsberiečio biografijos versiją. Tie pirminiai šaltiniai yra ne kas kita, o jo paties veikalai. Tikiuosi, kad ilgesnės tų veikalų citatos skaitytojams

leis ne tik susipažinti su sausais istoriniais faktais bei įdomiomis smulkmenomis, bet ir geriau suvokti autoriaus mąstyseną bei temperamentą. Pavyzdžiui, ši *Metalogiko* citata:

mūsų karta džiaugiasi ankstesniosios palikimu. Daugeliu atveju mes daugiau žinome ne savo prigimtinių gabumų dėka, o tik todėl, kad naudojames kitų vyrų genialumu ir tėvų paliktu turtingu mokymu. Bernardas Šartrietis (Bernardus Cartonensis) sakydavo, kad mes esame tarsi ant milžinų pečių sėdintys nykštukai ir *galime* matyti daugiau ir toliau negu jie, bet ne todėl, kad turėtume aštresnį regėjimą arba būtume aukštesni, o tik todėl, kad aukštai mus iškėlę milžinai laiko (1630: 131),

sako, kad jo autorius buvo kuklus žmogus, kuriam nesvetimas dėkingumo jausmas.

2. MOKSLAI

Jonas Solsberietis, save vadinęs Mažuoju Jonu (lot. Joannes Parvus), gimė apie 1115/1120 m. Senajame Sarume, pirmosios Solsberio gyvenvietės vietovėje. Apie šeimą žinoma tik tiek, kad jo brolis Ričardas ir pusbrolis Robertas tarnavo Bažnyčiai. Pradinį išsilavinimą Jonas gavo Solsberyje ir Ekseteryje (miestas pietvakarių Anglijoje). Savo labiausiai išgarsėjusiu me veikale *Polikratikas* jis prisimena:

Dar būdamas vaikas, kad išmokčiau psalmių, buvau atiduotas kunigui, kuris užsiiminėjo kristolinio rutulio stebėjimo magija. Tad jis, atlikęs paruošiamąjį būrimą, mane ir kiek vyresnį berniuką pasisodindavo prie savo kojų, kad mus panaudotų savo šventvagiškam menui, kad mes jam padėtume pamatyti tai, ko jis dubens dugne ieškojo savo į aliejų ar pa-

šventintą tepalą pamirkytais pirštų nagais. Kai jis ištardavo vardus, kurie man kėlė siaubą ir kurie man, nors buvau dar vaikas, atrodė, priklauso demonams, ir kai pasakydavo užkeikimus, apie kuriuos aš nežinau, kad jų autoriumi būtų Dievas, mano nelaimės draugas prisipažindavo matęs kažkokius neaiškius, miglotus pavidalus, tačiau aš jiems buvau aklas ir man nepasirodydavo niekas, išskyrus nagus, dubenį ir kitus man gerai pažįstamus, anksčiau matytus daiktus. Todėl mokytojas nusprendė, kad tokiems užsiėmimams esu nenaudingas, ir kad tiems šventvagiškiems užsiėmimams netrukdyčiau, buvau iš jų pašalintas. Taip tuo mano gyvenimo tarpsniu Dievas man buvo palankus (1909: 164).

Iš šios citatos matyti, kad Solsberiečiui iš pat mažens misticizmas buvo sve-

timas, kad nuo pat mažų dienų jo psichika buvo orientuota į empiristinį realizmą ir skepticizmą (2008: 84).

Ankstyvoje jaunystėje, 1136 m., Solsberietis išvyko mokytis į Prancūziją. Apie tai *Metalogikoje* jis rašo:

Kai pirmą kartą, dar visiškai jaunas, praėjus metams po to, kai šviesiausias Anglijos karalius Henrikas, „Justicijos liūtas“, paliko žmogiškuosius reikalus, atvykau studijuoti į Galiją, kur buvau paskirtas globon Peripatetiko iš Pale [Pjero Abelaro (Petrus Abaelardus)], kuris tada vadovavo Šv. Ženevjevės vienuolyno mokyklai [Paryžiuje], išymaus mokytojo, kuriuo visi žavėjosi, globon. Ten, prie jo kojų, visa siela priėmiau to meno pradmenis, ir kiek mano menki gabumai leido, ištroškusia siela gaudžiau kiekvieną iš jo lūpų krintantį žodį. Jam išvykus [...], mokiausi pas Alberiką (Albericus), kuris garsėjo kaip nepranokstamas dialektikas ir aršus nominalistų sektos priešininkas [...]. Tad ištikus dvejus metus vienuolyno mokykloje mane to meno mokė Alberikas ir Robertas Melunietis (Robertus Meludensis). [...] Pirmasis keldavo gilius klausimus, antrasis duodavo aiškius, trumpus ir tikslius atsakymus (1630: 802–803).

Šie mokytojai pasiekė, kad dialektikos (kalbos ir logikos mokslo) pradmenys ir taisyklės Jonui tapo tiek gerai pažįstamos ir taip lengvai valdomos, kaip jo paties nagai ir pirštai: *nosse tanquam unguis digitosque meos* (1630: 804). Todėl Jonas trumpam pasijuto jaunu išminčiumi esąs, bet buvo pakankamai protingas, kad netrukus suprastų klydęs.

Pasitaręs su savo mokytojais jis paliko Paryžių ir nuvyko į Šartrą pas gramatikos žinovą Viljamą Končietį (Guillaume de Conches), pas kurį, jo paties žodžiais tariant, per trejus metus išmoko daug nau-

dingų dalykų. Vėliau mokėsi pas Ričardą l'Evêque (Richard de Coutances). *Ričardui pažįstamos praktiškai visos mokslo šakos. Jo širdis didesnė už jo burną ir jo žinios pranoksta jo iškalbą*, – šitaip savo mokytoją giria jo mokinyš. Su šiuo mokytoju Jonas atnaujino visas anksčiau įgytas žinias ir pasisėmė naujų (1630: 804).

Retorikos Solsberietis pirmiausia mokėsi pas *Teodoriką Šartrietį* (*Theodoricus Cartonensis*), bet, kaip pats pripažįsta, nedaug ką suprato. Vėliau mokytojo Petro Helijo (Petrus Helias) padedamas retorikos moksle smarkiai pasistūmėjo į priekį. Kadangi materialinių išteklių poreikis Joną privertė imtis repetitoriaus amato, o mokiniai kėlė daugybę įdomių klausimų, tai jis kreipėsi pagalbos į mokytoją Adomą (Adam de Parvo Ponte), su kuriuo netrukus labai suartėjo ir kurį apibūdino kaip Aristotelio studijoms atsidavusį, plataus akiračio ir aštraus proto žmogų (1630: 804).

Finansinių sunkumų verčiamas ir draugų įkalbinėjamas Solsberietis ėmėsi mokytojo profesijos, bet po trejų metų grįžo į Paryžių ir įkalbėjo Gilbertą Porietį (Gilbertus Porretanus) būti jo dialektikos ir teologijos mokytoju. Tačiau Gilbertas netrukus buvo perkeltas į Puatjė, o jo įpėdiniu tapo doras bei išsilavinęs žmogus Robertas Pulas (Robertus Pulus). Vėliau jį pakeitė Simonas iš Poisy (Simon Pexiacensis), pasak Solsberiečio, patikimas lektorius, bet prastas disputantas. Pastarieji du jį mokė tik teologijos. Iš viso Jonas Solsberietis studijavo dvylika metų (1630: 805).

Dar besimokydamas, 1141–1147 m., jis pradėjo rašyti filosofinę, satyrinę poemą *Entheticus de dogmate philosophorum*,

kurią užbaigė tik maždaug 1156 m. ir dedikavo Anglijos lordui kancleriui bei savo draugui Tomui Beketui (Thomas Becket). Pirmasis poemos pavadinimo žodis yra vedinys iš graikų kalbos veiks-

mažodžio *entithenai*, reiškiančio įvedimą iš išorės, užkrėtimą. Todėl poemos pavadinimas lietuviškai galėtų skambėti šitaip: *Užkrėtimas filosofijos dogmomis* arba *Filosofijos dogmų užkratas*.

3. FILOSOFŲ DOGMOS

Šią 1852 eilučių poemą dauguma filosofijos ir literatūros istorikų traktuoja arba kaip keistenybę (1949: 232), arba, geriausiu atveju, kaip pirmųjų *Polikratiko* apmatų fragmentą (1950: 19) ir visiškai neįžvelgia joje pateiktos puikios to meto populiarių filosofinių doktrinų apžvalgos ir sąmojingos tuometinės pedagogikos ydų kritikos (1981: 215). Tuos, kurie laisvųjų menų studijas nori pakeisti „natūralios iškalbos“ praktika, Solsberietis vadina stuobriais. Apie juos rašo:

Manai, kad kvailioti geriau nei filosofijos mokytis,
Juk rimti dalykai išties pernelyg sunkūs.
Todėl jie protingu žmogumi bodisi ir niekais mėgaujasi;
Knyga jiems – kankinimo įrankis (1843: 5).

Bet kandžiausia kritika poemoje skirta Anglijos karaliaus dvarui. Sekdamas romėnų satyros tradicija autorius poemos veikėjus pridengia jo paties sugalvotomis pravardėmis, bet pagal jų pavaidinimą amžininkams nebuvo sunku atspėti tikruosius vardus. Kai kurie istorikai teigia, kad politinė kritika nukreipta ne prieš Henriką II, o prieš jo varžovą Steponą iš Blua. Kritikos aštrumas ir vietomis vartojamas būtasis laikas palaiiko šią versiją:

Budelius, o ne karalius ilgai turėjo pavergta Anglija,

Karaliais laikė tuos, kurie iš tiesų yra tironai;
Labiausiai gerbė tuos, kurie ją labiausiai žalojo.
Tas, kuris protėvių papročius ir įstatymus Niekina, protą į malonumą iškeičia;
Godulys valdo Midą, įniršis – liūtą,
Gudrią lapę – klasta ir apgaulė,
Kas engė žmones, kas įstatymą ir teisingumą niekino,
Už tą bet kuris vilkas ir tigras buvo švelnesnis;
Be to, kiaule susitepęs, begėdiškesnis už bet kurį ožį,
Prekiautojas bažnyčia, gabus išdavystei,
Žmonių kraujo ištroškęs žiaurus ir kerštingas,
Karaliaus vardu prisidengęs buvo valstybės priešas (1843: 47).

Bet toliau skaitome eilutes:

Nuo lemties dovanų apgirtęs naujasis karaliaus dvaras
vaiko valdomas tiki, kad viskas jam leista (1843: 52).

Jos leidžia manyti, kad anksčiau išsakyta charakteristika tinka ir Henrikui II. Be to, poemos karaliaus vardas Hircanus gali veikti kaip nuoroda į vardą Henrikas. Tad nenuostabu, jog kaip tik 1156 m. Jonas pateko Henriko nemalonėn, tačiau įtakingų draugų ir rėmėjų pastangomis galimų karaliaus rūstybės padarinių išvengė.

4. POPIEŽIAUS DVARE

1148 m. Jonas Solsberietis dalyvavo popiežiaus Eugenijaus III sušauktame Reimso Susirinkime. Į jį atvyko keturi šimtai vyskupų iš Anglijos, Prancūzijos ir Vokietijos. Susirinkime jie aptarė hierarchinės subordinacijos klausimus ir patvirtino dvasininkų elgesį bei aprangą reguliuojančius kanonus.

Reimse Solsberietis prisidėjo prie popiežiaus dvaro, tuometės Vakarų Europos politinio centro. Čia praleido penktą metų. Ar jis ten atstovavo Kenterberio arkivyskupo Teobaldo interesams, ar tik dirbo popiežiaus kanceliarijoje, nėra žinoma. Aišku tik, kad informaciją apie Vakarų Europos politines intrigas jis gaudavo iš pirminių šaltinių.

Dvare patirtus išpūdžius ir sukauptas žinias jis aprašė savo istoriniame veikalė *Historia pontificalis*, kurį užbaigė 1164 m. Veikalo prologe Solsberietis save pristato kaip neįvardintos Sigeberto (Sigebertus Gemblacensis) kronikos¹ tęsėją:

Mano, kaip ir visų kitų, anksčiau už mane gyvenusių, kronikininkų tikslas – būti naudingam savo amžininkams ir būsimoms kartoms. Juk kronikų rašytojai siekia tik vieno – papasakoti visus dėmesio vertus įvykius taip, kad per juos būtų aiškiai matomos neregimosios Dievo ypa-

tybės² ir žmonės, atpildo bei bausmės pavyzdžiais skatinami, labiau bijotų Dievo ir uoliau siektų teisingumo. Juk sakoma, kad pajuokos vertas tas Šventojo rašto žinovas arba pasaulietinės išminties turėtojas, kuriam tie įvykiai nežinomi. Pasak pagonio, *Kitų žmonių gyvenimai yra mūsų mokytojai*³. Ir tas, kuris apie praeitį nieko nežino, tarsi aklas skuba į ateitį. Be to, kronikų duomenys labai naudingi įtvirtinant arba draudžiant papročius, stiprinant arba naikinant privilegijas; ir niekas, išskyrus Dievo įstatymą ir malonę, gyvųjų nemoko taip gerai ir teisingai, kaip žinios apie jau mirusių žmonių darbus. Tame, ką su Dievo pagalba savo raštu papasakosiu, nebus nieko, ko pats savo akimis nebūčiau matęs arba savo ausimis girdėjęs ir įsitikinęs, kad tai yra tiesa, paliudyta patikimų vyrų pasakojimais arba raštais (1956: 3–4).

Ši ištrauka svarbi tuo, kad joje autorius pateikia istorijos kaip religijos, moralės ir politikos sąveikos sritį: istorija žmones moko bijoti Dievo, būti doriems, laikytis papročių ir dalintis privilegijomis. Šis požiūris yra ta prizmė arba akiniai, pro kuriuos autorius stebi ir aprašinėja įvykius. Todėl tai, ką jis savo akimis mato arba iš patikimų lūpų girdi, duoda iškreiptą vaizdą.

4. TEOBALDO SEKRETORIUS

1154 m. Solsberietis buvo atšauktas į Angliją ir paskirtas Teobaldo sekretoriumi. Sekretoriaudamas rašė ir redagavo vyskupo laiškus, patarinėjo politikos ir teisės klausimais ir dažnai vykdavo į Romos kuriją kaip vyskupo pasiuntinys. Trečiosios *Metalogiko* knygos prologe jis rašo: *Palikęs Angliją turėjau dešimtį kartų*

perkopti Alpes, du kartus apkeliauti Apuliją, Romos Bažnyčioje dažnai toarkyti savo šeiminių ir draugų reikalus ir, iškilus įvairiems klausimams, daugybę kartų ne tik Angliją, bet ir Galiją skersai išilgai išvaikščioti (1639: 838).

Arkivyskupo dvare Jonas susipažino ir susidraugavo su būsimu Anglijos

kancleriu, vėliau Kenterberio arkivyskupu ir kankiniu Tomu Beketu (Thomas Becket); šiltai bendravo su savo kraštiečiu Nicholasu Breakspearu, būsimu popiežium Adrianu IV; buvo asmeniškai pažįstamas su Anglijos karaliumi Henriku II Plantagenetu, kurį palaikė konflikte su Stepono Bluiečio šalininkais.

1156–1159 m. laikotarpiu Solsberietis parašė du svarbiausius savo traktatus –

Metalogiką ir *Polikratiką*. Pirmajame jis pateikė scholastikos studijų programą ir pabrėžė triviumo (gramatika, logika ir retorika) naudą. *Polikratike*, arba traktate *apie dvariškių pramogas ir filosofų darbus*, Solsberietis išdėstė savo politines ir etines pažiūras, persunktas nuosaikaus skepticizmo dvasios bei iliustruotas gausiais pavyzdžiais iš Šventojo rašto, Patristikos ir antikinės literatūros.

5. BEKETO PATARĖJAS

1161 m. Teobaldui mirus ir Henriku II savo bičiulį Tomą Beketą 1162 m. paskyrus Kenterberio arkivyskupu, Solsberietis tapo artimiausiu jo patarėju. Manoma, kad būtent dėl jo įtakos naujasis arkivyskupas atsisakė kanclerio pareigų, prabangų dvariškio gyvenimo būdą iškeitė į asketišką vienuolio gyvenimą ir pradėjo nuožmią kovą su karaliumi dėl bažnyčios laisvių ir privilegijų, kurias karalius siekė suvaržyti (1971: xviii).

Karaliaus ir arkivyskupo konflikto esmę nusako šie nedviprasmiški *Polikratiko* teiginiai:

Valdovas tą kalaviją priima iš rankų Bažnyčios, kuri jį turi su išlyga, kad juo naudojasi ne savo, o rankomis valdovo, kuriam atidavė kūniškos prievartos galią, sau pasilikdama dvasinę pontifiko valdžią. Todėl valdovas iš tiesų yra kunigų tarnas, vykdamas tą šventų pareigų dalį, kurios kunigams atrodo gėdingos (1909: 239).

Tad savaime suprantama, kad tapęs arkivyskupu, buvęs karaliaus dvaro plevėsa pajuto aukštesnės už karališkąją valdžios skonį, paniekino Henriko II draugystę ir pasipriešino jo reformoms, nukreiptoms į dvasininkų luomo privilegijų ribojimą. Juk sunku šalyje palai-

kyti tvarką, jeigu ištisam luomui karaliaus įstatymai neturi galios. Mat Henriko II pirmtakui, karaliui Steponui valdant, bažnyčia dvasininkų luomą pašalino iš pasaulietinio teismo jurisdikcijos; kriminalinius nusikaltimus padariusius klerkus galėjo teisti tik bažnytinis teismas, kuris saviems nusikaltėliams buvo smarkiai švelnesnis už pasaulietinį: pavyzdžiui, už sunkius nusikaltimus neskirdavo kūno suluošinimo arba mirties bausmės; didžiausia bausmė buvo pašalinimas iš dvasininkų luomo (*defroging*).

Siekdamas lygesnius padaryti lygius, Henrikas II sudarė Klarendono konstitucijomis (Clarendon constitutions) vadinamą šešiolikos įstatymų rinkinį, naikinantį minėtą dvasininkijos privilegiją, ir iš hierarchų pareikalavo absoliučios ištikimybės karaliui priesaikos. Beketui ir jo patarėjui tai atrodė visiškai nepriimtina. Todėl 1164 m. Beketas pabėgo į Prancūziją, kur ieškojo karaliaus Liudviko VII ir popiežiaus Aleksandro III palaikymo. Čia jo jau laukė Jonas Solsberietis, 1163 m. karaliaus ištremtas galbūt tam, kad nekurstytų Beketo (1994: 429).

Tačiau jis dėl dviejų filosofijos principų – Aristotelio aukso vidurio taisyklės ir

Cicerono nuosaikiojo skepticizmo, – kuriais vadovavosi ne tik teorijoje, bet ir praktikoje, pasirodė prastas kurstytojas, bet sumanus, kompromiso ir susitaikymo su karaliumi ieškantis diplomatas. Karštą Beketo temperamentą jis tramdė propagodamas krikščionišką nusižeminimą ir

ragindamas pasikliauti maldomis. Todėl įnirtingiausi kritikai jį įtarė išdavyste. Bet klydo, nes 1166 m. gegužės mėnesį Anžė gyvenvietėje Solsberietis atmetė asmenišką Henriko II reikalavimą, mainais už malonę, priimti Klarendono konstitucijas ir išsižadėti savo patrono (1994: 429).

6. BEKETO HAGIOGRAFAS

1170 m. birželio mėnesį Jorko arkivyskupas Rodžeris (Roger) karūnavo Henriko II sūnų Henriką kaip Jaunesnįjį karalių. Taip buvo pažeista sena ir 1166 m. popiežiaus Aleksandro III bule patvirtinta tradicija, jog teisę karūnuoti Anglijos karalius turi tik Kenterberio arkivyskupas. Už šį pažeidimą Anglijai grėsė interdiktas, o karaliui – atskyrimas nuo bažnyčios. Siekdamas šių nemalonių išvengti, Henrikas II leido Beketui gruodžio mėnesį sugrįžti į Angliją, kad jį čia nužudytų, savo riteriams mestelėdamas retorinį klausimą: *Negi niekas manęs neišvaduos nuo šio pašėlusio kunigo?*

Keturi karaliaus dvariškiai (Reginald Fitz-Urse, William de Tracy, Hugh de Morville, Reginald le Breton) nutarė savo karalių išvaduoti. Gruodžio 29 d. tiesiai prie centrinio Kenterberio katedros altoriaus, vakarinėms pamaldoms susirinkusiems žmonėms ir Jonui Solsberiečiui matant, Tomą Beketą žiauriai nužudė.

1171 m. sausio mėnesio laiške Puatjė vyskupui Jonui (Ad Joannem Pictavensiensem) apie tą gėdingą įvykį Solberietis rašo, kad išgirdęs žudikus minioje šaukiant *Kur arkivyskupas?*, Beketas prie jų prisiartinio ir paklausė: *Štai aš. Ko jums reikia? Vienas iš žudikų piktai atsakė: Kad mirtum, nes tau nedera ilgiau gyventi. Esu pasiruošęs mirti už savo Dievą ginda-*

mas teisingumą ir Bažnyčios laisvę... bet Visagalio Dievo vardu grasindamas anatema draudžiu jums sužeisti bent vieną iš čia susirinkusių žmonių... Mielai priimsiu mirtį, kad tik mano pralietas kraujas Bažnyčiai atneštų taiką ir laisvę, – pasakė Beketas. Pamatęs apnuogintus žudikų kardus, jis tarsis maldai palenkė galvą ir ištarė šiuos paskutinius savo žodžius: Patikiu save ir Bažnyčios reikalus Dievui, Švenčiausiajai Marijai ir šios Bažnyčios šventiesiems globėjams, ir Šventajam Dionysijui.

Kardais užkapoję arkivyskupą, toliau pasakoja Solsberietis, žudikai nepasitenkino išniekinę šventovę tuo, kad prie altoriaus nužudė kunigą: nukirtę jo viršugalvį, jie savo kardais išplėšė smegenis ir ištaškė ant katedros grindų kartu su krauju ir kaulais. Taip jie pasirodė žiauresni už tuos, kurie nukryžiuavo Kristų. Maža to, žudikų žiaurumams prilygo jų godumas. Įsiveržę į arkivyskupo apartamentus jie grobė viską, kas vertinga: baldus, drabužius, auksą, sidabrą, ir, surinkę visus rašytinius dokumentus, išsiuntė Henrikui II į Normandiją (1848: 251–258).

Minėtu laišku Puatjė vyskupui Solsberietis inicijavo Tomo Beketo beatifikacijos procesą. 1173 m. popiežius Aleksandras III Beketą kanonizavo. 1174 m. Henrikas Kenteberyje atliko atgailą ir jam buvo atleista. Solsberietis

parašė trumpą, bet vieną ankstyviausių Beketo hagiografijų *Vita et Passio Sancti Thomae Martyris* (1848 b: 359–380).

Šventojo Tomo Beketo kultas Anglijoje klestėjo iki pat protestantizmo įsigalėjimo XVI a. 1538 m. lapkričio mėnesį Henrikas VIII, nusiaubęs šventojo kapavietę, pakelbė, kad Kenterberio arkivyskupas buvo ne šventasis, o maištininkas, kurio vardą reikia ištrinti iš visų knygų. Taip katalikų šventasis tapo protestantu

nusikaltėliu. Iš tiesų *sub sole nihil novi*: kaip ankščiau, taip ir dabar nusikaltėliai daromi šventaisiais, šventieji – nusikaltėliais ir kunigai tebežudomi prie altorių.

1174 m. Ekseterio vyskupas Baltramiejus paskyrė Solsberietį Ekseterio katedros išdininku; 1176 m. Prancūzijos karaliaus Liudviko VII malone jis tapo Šartro vyskupu; 1179 m. dalyvavo trečiajame Laterano susirinkime. Mirė 1180 m. Palaidotas Šartre.

Literatūra

- Duggan Anne. 1994. John of Salisbury and Thomas Becket, *The World of John of Salisbury*. Ed. Michael Wilks. Blackwell Publishers.
- Filosofijos istorijos chrestomatija. Viduramžiai. 1980. Vilnius: Mintis.
- Ioannis Saresberiensis *Metalogicus, e codice manuscripto academiae Cantabrigiensis*. 1630. Ediditio altera, priore accuratior, et emendatior. Leyden. <https://books.google.lt/books?id=skMNAAAIAAJ&printsec=frontcover&hl=lt#v=onepage&q&f=false>
- Johannis Saresberiensis *Entheticus de dogmate philosophorum nunc primum editus et cometariis instructus a Christino Petersen, Hamburgi apud J. A. Meissnearum*. 1843. https://books.google.cl/book?id=7_9fAAAAcAAJ&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false
- Joannis Saresberiensis *Opera omnia*. Vol. II. Epistolae. 1848 a. Oxsonii apud J. H. Parker. https://books.google.lt/books?id=_OMwAQAAMAAJ&printsec=frontcover&hl=lt#v=onepage&q&f=false
- Joannis Saresberiensis *Opera omnia*. Vol. V. Opuscula. 1848 b. Oxsonii apud J. H. Parker. <https://books.google.lt/books?id=PeIwAQAAMAAJ&printsec=frontcover&hl=lt#v=onepage&q&f=false>
- Joannis Saresberiensis *Episcopi Carnotensis Policratici sive De nugis curialium et vestigiis philosophorum libri VIII*. 1909. Oxonii e Typographeo Claren-

- doniano. <https://archive.org/details/ioannissaresberio1johnuoft/page/239/mode/1up>
- Liebeschütz Hans. 1950. *Medieval Humanism in the Life and Writings of John of Salisbury*. London.
- McGarry Daniel D. 1971. In *The Metalogicon of John of Salisbury. A Twelfth-Century Defense of the Verbal and Logical Arts of the Trivium*. Translated by Daniel D. McGarry. Gloucester, Mass.: Peter Smith.
- Pepin Roland E. 1981. John of Salisbury's *Entheticus* and the Classical Tradition of Satire, *Florilegium*, Vol. 3.
- Stančienė Dalia Marija. 2008. Jonas Solsberietis apie politinę filosofiją ir filosofijos istoriją. *Logos* 57.
- Stančienė Dalia Marija, Žilionis Juozas. 2010. *Ankstyvoji scholastika: ugdymo filosofijos metmenys*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
- Stöcklis Albertas. 1926. *Filosofijos istorijos bruožai*. Studentų vertimas iš vokiečių kalbos, redaguotas prof. Dr. Prano Kuraičio. Kaunas: Valstybės spaustuvė.
- The Historia Pontificalis of John of Salisbury*. 1956. Ed. Marjorie Chibnall. Oxford: Clarendon Press.
- Władysław Tatariewicz. 2001. *Filosofijos istorija. Senovės ir viduramžių filosofija*. Iš lenkų k. vertė Danutė Kapačauskienė, Jūratė Skersytė. Vilnius: Alma littera.
- Wright F., Sinklair T. 1949. *History of Later Latin Literature*. New York, 1931, p. 232.

Nuorodos

¹ *Chronicon ab anno 381 ad 1113*.

² Rom 1, 20. *Jo neregimosios ypatybės – jo amžinoji galybė ir dievytė – nuo pat pasaulio sukūrimo aiškiai suvokiamos protu iš jo kūrinių, taigi jie nepateisinami*.

³ *Distiha Catonis, liber III, 13. Multorum disce exemplis, quae facta sequaris, / Quae fugias; vita est nobis aliena magistra*.